

KULTŪRA

MENAS ✨ LITERATŪRA ✨ MOKSLAS

Krištolinės mintys

Gyveni pasaulyje su žmonėmis, kuriuos tariasi pažįstas ir jau nebelauki iš jų jokių netikėtumų, bet žmonės ima ir nustebina.

Kvailieji pasirodo turį išminties krislą, protingieji – kvailybės, gražuoliai ne tokie jau ir gražūs, o bjaurieji – jei ir bjaurūs, tai visai ne tuo, kuom atrodė turį būti. Taigi ne išimtis ir tolerancija – dažnai ji pasirodo besanti tik įsikalbėta. Kaip priedas prie kitų modernaus žmogaus dorybių. O galbūt tos tolerancijos ir visai nėra, jinai – tik dūmų šydas, migla, Majos skraistė, civilizuoto žmogaus apgaulė.

Ir ji nepriklauso nuo išsilavinimo, intelekto, gerų norų ir aplinkybių; tiesos jausmas yra nepatogus, nenumaldomas ir įkyrus kaip akmenukas bate, nuolat spaudžia ir brūžina. Sakydamas tiesą, tu nesi malonus ir mandagus žmogus, palankiai priimamas aplinkinių ir vertinamas toje visuomenės dalyje, kuri nuolatos kalba apie šviesią ateitį, pažangą ir žmogaus teises. Nesakydamas jos, irgi nesi malonus – šviesios ateities žmonės neturi slėpti nuo visuomenės nei savo minčių, nei nuotaikų, nei svajonių. Neslepiamos mintys yra teisingos ir šviesios, o slepiamos – nusikalstamos ir netyros. (Čia ironija, jeigu ką).

Tiesą pasakius, ar tokie „krištoliniai“, „perregimų“ minčių žmonės yra įdomūs? Sakyčiau, savaip. *Facebooke* pasiskaitau jų, bet mane visados glumina jų beatodairiškas ryžtas ir įsitikinimas, kad pasaulis nueis velniop, jeigu nemąstys taip, kaip jie.

Mane labiausiai ir glumina tas globalus „teisingo“ mąstymo pabrėžimas. Koks, nedetalizuosiu, nors dažniausiai jis remiasi naujo pasaulio sukūrimu, atmetant visa, kas sena. Ir bene visose srityse. Nei menas, nei kultūra nėra išimtis, veikiau jau teorema. Sigitas Geda taikliai pasakė: „Menas yra estefetė. Nėra nieko baisiau už jaunų idiotų gaują, pradedančią viską iš naujo.“

Užtat neretai įdomūs pasirodo besą *facebooko* marginalai, ir dažniausiai ne tie, atitinkantys apibrėžimą, bet tie, kuriuos norima marginalizuoti dėl paprastų paprasčiausios priežasties – jie tiesiog kitaip mąsto. Mąstymo laisvė, regis, yra natūrali duotybė – nesuprasti to gali nebent tas, kuris neapdovanotas mąstymo dovana. Tačiau jei žmogus supranta mąstymo laisvę kaip duotybę, bet nepripažįsta jos kitam, susiduriame ne su nesugebėjimu mąstyti, o su žmogaus valios nepripažinimu.

Viešpats mums davė laisvą valią, taigi ir galimybę rinktis tarp gėrio ir blogio. Jeigu tai atimama, mes nebeturime pasirinkimo. O jeigu nebegalime pasirinkti, visos svajonės apie šviesią ateitį nebeturi prasmės. Krištolinės mintys sudūžta.

Renata Šerelytė

Antano Sutkaus nuotr.

Yra tokių, kurie

*Yra tokių, kurie gyvenimą atlieka gabiau.
Viskas juose ir aplink juos tvarkinga.
Viską išmano, į viską turi teisingą atsakymą.
Iš karto suvokia, kas ką, kas su kuo,
koku tikslu, koku būdu.
Antspauduoja tik vienintele tiesas,
išmeta į smulkintuvus nereikalingus faktus,
o nežinomus asmenis
į iš anksto jiems priskirtus segtuvus.
Galvoja tiek, kiek verta,
nė akimirksnio ilgiau,
nes už to akimirksnio tyko abejonė.
O kai išleidžiami iš būties,
palieka savo postą
pro nurodytas duris.
Kartais jiems pavydžiu –
laimė, tai praeina.*

Wisława Szymborska

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

Medijų rėmimo fondas 2025 m. suteikė 18 000 Eur paremti projektą: *DRAUGAS* laikraščio diasporos žiniasklaida.

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Krištolinės mintys • **2-as psl.** Astrida Petraitytė. Baroko menų puokštė Valdovų rūmuose • **3-as psl.** Algis Vaškevičius. Muzikos festivaliai garsina Sūduvos sostinę • **4-as psl.** Vitalius Zaikauskas. Opera „Lietuviai“ – mūsų protėvių laisvės daina • **6-as psl.** Leonas Peleckis-Kaktavičius. Jauniausio autoriaus – pirmasis jubiliejus • **7-as psl.** Rimantas Vanagas. Eilėraščių spąstai, arba kaip aš norėjau būti trubadūru (2) • **8-as psl.** **Naujos knygos.** Junda Vaitkė ir Nijolė Marytė Šerniūtė

Kitame numeryje:

Liudo Dovydeno premija – Ievai Marijai Sokolovaitei • Prabėgusios vasaros skaitiniai

Baroko menų puokštė Valdovų rūmuose

Baroko muziką atlieka ansamblis „Lux Maris“ (meno vadovė – Renata Dubinskaitė)

Astrida Petraitytė

Rugsėjo 6-os, šeštadienio, pavakare perėjusi Gedimino prospektu ir patekusi į Valdovų rūmus, galėjau pasi-just iš vienos laiko dimensijos į kitą persikėlus – mat mieste šurmuliavo Sostinės dienos su specialiai pa-statytos scenos trenksmais, su abipus prospekto iš-rikiuotų prekybinių būdelių šurmuliu ir tarp jų vis įsi-terpiančių „užkandinių“ kvapais, o Valdovų rūmuose – prakilni Baroko muzika...

Tenka vis stebėtis ir žavėtis dainininkės Renatos Dubinskaitės kūrybinių idėjų gausa, net tyrėjos entuziazmu, vis apvainikuojamu atradimais, virstančiais netikėtais „meniniais produktais“. Šią dainininkę esu regėjusi ir klausiusi kaip skirtingų ansamblių dalyvę įvairiuose renginiuose, neretai – būtent jos inspiruotuose.

S. Czechowicz. Kojų plovimas apaštalams

Valdovų rūmuose buvome pakviesti į Baroko muzikos koncertą „Nimfos, Gracijos ir Sirenos“, atliekamą ansamblio „Lux Maris“, kurio meno vadovė – mecosopranas Renata Dubinskaitė. Ji ir viena iš programą atlikusių vokalistų, greta jos – soprana Ieva Gaidamavičiūtė ir altas Saulė Šerytė. Ansamblio instrumentalistės – Rima Švėgždaitė (barokinis smuikas), Roma Jaraminaitė (barokinė violončelė) ir Vaiva Eidukaitė-Storastienė (klavesinas, vargonėliai). Regis, ansamblio sudėtis gali keistis, pasipildyti ir atlikėjais vyrais, šįkart jie „eliminuoti“, mat programoje išskleidžiama moteriškumo, jo apraiškų tema. O koncerto pavadinimas papildytas ir istorine nuoroda: „Francescos Caccini opera ir jos kontekstai.“

Nors renginys nebuvo Caccini operos pastatymas – skambėjo jos fragmentai, bet šia dedikacija pažymėtas ypatingas muzikos istorijos įvykis! Gausiai Renesansinėje salėje susirinkusiems klausytojams

Renata Dubinskaitė atvėrė amžių kodus, o jos įžangoje akcentuota: pirmą kartą moteris ir pirmą kartą moterys... „Pirmoji muzikos istorijoje moters kompozitorės parašyta opera – Francesca Caccini „Ruggiero išlaisvinimas iš Alčinos salos“ – sukurta specialiai Lenkijos princo, būsimą LDK kunigaikščio ir Lenkijos karaliaus Vladislavo Vazos vizito Italijoje proga 1625 metais. Ši met šiam reikšmingam kūriniiui sukan-ka lygiai 400 metų“ (ci-

S. Czechowicz. Kūdikėlis Jėzus miega tarp angelų

tuojame iš koncerto anonso). Francesca gimė muzikaloje italų šeimoje – jos tėvas buvo kompozitorius ir dainininkas Gulio Caccini, muzikos kūrinių paliko ir sesuo Settimia.

Baroko epochoje, pažymėjo Dubinskaitė, pirmą kartą operos scenoje pasirodė moterys (kaip žinia, moterų partijas ilgą laiką atliko vyrai). Regis, moterų balsai muzikos kūriniuose vyrų požiūriu skambėjo „savitai“, tad joms rašytos daugiausia nežemiškų būtybių partijos (tai ir nurodo koncerto pavadinimas).

Koncerte skambėjo įvairių Baroko kompozitorių kūriniai (arijos ir kt.), atlikti, pritariant instrumentalistėms, tai dainininkių trio, tai solo. Į Baroko muzikos pasaulį įvedė, kaip anonisuota programoje, „rūmų mergelės (damigelle) iš operos „Ruggiero išlaisvinimas iš Alčinos salos“, simbolizuojančios ištikimybės, tyrumo, išminties dorybes“, taigi Francesca Caccini personažės. Pristatyti ir kiti šios muzikalios šeimos atstovai Giulio Caccini ir Settimia Caccini. Nepamiršti ir to meto operų kūrėjai vyrai – štai atliktas *nimfų* trio iš Luigi Rossio peros „Užburtoji pilis“ (1642) ar Claudio Monteverdi operos „Prozerpinos pagrobimas“ (1630) trio...

Baroko muzika, trijų *nimfų* balsai ištis nukėlė mus į prabangos pasaulį, ne tiek materialios prabangos, bet – neskubraus laiko, buvimo tarp dieviškų būtybių natūralumo... Koncertas sulaukė nuoširdaus publikos pripažinimo – ilgų aplodismentų.

Nukelta į 8 psl.

S. Czechowicz kūriniių paroda Valdovų rūmuose.

Astridos Petraitytės nuotraukos

Muzikos festivaliai garsina Sūduvos sostinę

Algis Vaškevičius

Marijampolė pastaraisiais metais vis labiau įsitvirtina kaip muzikinių festivalių miestas. Kasmet Sūduvos sostinėje rengiami keturi tokie festivaliai, kurie yra labai laukiami ir šio miesto gyventojų, ir vis dažniau sulaukia svečių iš kitų šalies miestų.

Birželį žinomas operos solistas Edmundas Seilius pakviečia į Šv. Jurgio muzikos sezoną, kurio metu įvairiose miesto erdvėse skamba klasikinė muzika, įvyksta kūrinių premjeros, ir šis tarptautinis festivalis vasaros pradžioje šiemet jau buvo surengtas vienuoliktą kartą bei padovanojo net 8 koncertus. Jis baigėsi išpūdinga premjera – minint 150-ąsias kompozitoriaus Maurice Ravel gimimo metines, įvyko jo operos „Ispaniškoji valanda“ premjera.

Liepą tradiciškai muzika užleido vietą gatvės menai – Jungtinės Amerikos Valstijose gyvenantis menininkas Ray Bartkus pakvietė jau į dvylikąjį meno, architektūros ir muzikos simpoziumą, „Malonny“, kurio metu Marijampolės gatves papuošė trys nauji menininkų ir Didžiosios Britanijos ir JAV kūriniai, o renginio uždarymo metu miesto centre skambėjo daug įvairios muzikos.

Vasarą rugpjūčio antrojoje pusėje užbaigė „Marijampolė Music park“ festivalis organizuojamas nepailstančios muzikės Eglės Kasteckaitės. Šiemet festivalis buvo surengtas jau dvyliką kartą ir vėl padovanojo daug įsimintinų akimirkų. Marijampolės meras Povilas Isoda E. Kasteckaitėi įteikė „Marijampolės ambasadorės“ apdovanojimą – skulptūrėlę, vaizduojančią giedantį paukštį.

Festivalis kvietė į aštuonis išskirtinius koncertus, kuriuose – homogeniškas arba „vienas skambėjimas“. Festivalio programoje buvo nuostabus *a cappella* ansamblis iš Latvijos „Latvian Voices“, Vilnius JJAZZ ansamblis, violončelių kvintetas „Cello Club“, pianistai Gintaras Januševičius ir Egidijus Buožis, kompozitoriai ir DJ Mindaugas Urbaitis ir Mantautas Krukauskas, šiuolaikinio šokio šokėjai ir Pavelo Giunterio perkusijos projektas.

Šių metų festivalis buvo ypatingas, nes jau trečius metus iš eilės kartu su koncertais vyko ir parodos atidarymas, suteikęs dar daugiau kultūrinės gilumos ir įvairovės – „Spindulio“ kino teatro fojė buvo pristatyta dailininkės Kristinos Norvilaitės-Geniušienės paroda „Barbora Radvilaitė: didinga ir trapi“.

Marijampolėje gyvenantys ir atvykstantys svečiai galėjo mėgautis muzikos garsais įvairiose unikaliai išnaudojamose miesto erdvėse – nuo jau tradiciškai pamėgtų Poezijos ir Vytauto Didžiojo parkų, Marijampolės dramos teatro ir kultūros centro salių, Evangelikų liuteronų bažnyčios iki geležinkelio stoties perono ir naujai suskambėsiančios festivalio erdvės – Gedimino pasažo. Pastarajame vyko šiuolaikinio šokio improvizacijos, pasažo erdvė buvo užpildyta elektroninės muzikos garsais, moderniais ritmais bei šokių energija.

Šiais metais festivalis pristatė ir ypatingą premjerą – jauno marijampoliečio kompozitoriaus Luko

„Marijampolė Music Park“ festivalyje puikų pasirodymą šimtmetį mininčioje geležinkelio stotyje surengė violončelių kvintetas „Cello Club“.

R. Pasiliausko nuotraukos

Marijampolės meras P. Isoda įteikė festivalio rengėjai E. Kasteckaitėi „Marijampolės ambasadorės“ apdovanojimą

Butkaus kūrinių „Akiblyksniai“, skirtą Marijampolės geležinkelio stoties šimtmečiui. Šį kūrinių atliko unikalūs violončelių kvintetas „Cello Club“, kuris taip pat pagrojo ir dviejų kompozitorių – Mikalojaus Konstantino Čiurlionio bei Maurice Ravel, kurių 150-osios gimimo metinės yra minimos šiemet, kūrinius. M. Ravelio „Bolero“ tiesiog užbūrė klausytojus ir sulaukė didžiulių ovacijų.

Vos pasibaigė „Marijampolė Music Park“, o muzikos mylėtojus pakvietė pats jauniausias kol kas –

penktasis klasikinės muzikos festivalis „Kultūros dienos“, šiemet pateikęs daug naujienų.

Iki rugsėjo 24-osios Marijampolė ir Sūduvos kraštas vėl virto gyvu klasikinės muzikos, dailės, šviesos ir garso teatru. Žiūrovai sulaukė šešių ypatingų vakarų, kuriuose susitinka pasaulinio lygio atlikėjai, ryškiausi Lietuvos kūrėjai, naujos technologijos, dailės instaliacijos ir jaunoji Sūduvos talentų karta. Visi renginiai yra atviri ir nemokami.

Viena iš festivalio rengėjų, jo meno vadovė pianistė Kamilė Zaveckaitė pristatydama festivalį sakė, jog šiemet parengta išpūdinga programa, kuri leis pristatyti muzikos įvairovę ir jau nuo pirmojo koncerto maloniai stebins muzikos mylėtojus.

Pirmasis koncertas buvo pavadintas „Marijampolės pokyliu“ ir pradėtas čekų nacionalinės muzikos pradininku laikomo kompozitoriaus Bedřich Smetana simfonine poema „Vltava“ iš ciklo „Mano tėvynė“. Smetanos pavardė ne tik čekams, bet ir visiems muzikos mylėtojams pirmiausia asocijuojasi su nacionalinio pakilimo muzika ir jo kūrinių, kuriais kompozitorius kėlė savo tautiečių tautinę dvasią.

Nukelta į 5 psl.

Pirmą kartą skambėjo du fortepijonai: grojo K. Zaveckaitė ir G. Meloni iš Austrijos

„Kultūros dienose“ smuiku grojo jaunas talentas R. Diržys.

Opera „Lietuviai“ – mūsų protėvių laisvės daina

Vitalius Zaikauskas

Italų kompozitorius Amilcare Ponchielli (1834–1886) geriausiai žinomas dėl savo emocionalių orkestruotų operų, kuriose juntama Giuseppe Verdi įtaka. „Lietuviai“ (I Lituani) – opera, sukurta pagal Adomo Mickevičiaus poemą „Konradas Valenrodas“.

Premjera įvyko 1874 m. garsiajame Milano „La Scala“ teatre ir sulaukė didžiulio italų visuomenės palaikymo, suprasta kaip susiskaldžiusios tuomet Italijos laisvės simbolis.

A. Ponchielli buvo kruopštus meistras, neapsiribojęs lengva melodika. Jis išgarsėjo „Šokiu valkirijomis“ (*La Gioconda* baletu), bet jo opera „Lietuviai“ (*I Lituani*) atskleidė kur kas platesnę viziją – tai patriotinės kovos, istorijos ir žmogiškosios dramos junginys. Libreto autorius Antonio Ghislanzoni (tas pats, kuris rašė tekstą Verdi „Aidai“) pasirinko Adomo Mickevičiaus šedevrą – epą apie tautą, kovojančią už išlikimą.

Kai 1874 m. Milano „La Scala“ teatre įvyko premjera, italų publika šį kūrinį sutiko kaip aliuziją į pačių italų kovas dėl susivienijimo. Tad iš pirmo žvilgsnio opera apie lietuvių ir kryžiuočių kovą buvo ir metafora – laisvės troškimo simbolis.

Romantinės ir herojiškos temos, derintos su *bel canto* stiliaus muzika, labai išpopuliarino „Lietuvius“.

Pradžia – Čikagoje

Lietuvai ši opera ir jos pastatymas rūpėjo nuo seno. 1939 m. planuota statyti operą laikinosios sostinės teatre, tačiau Antrasis pasaulinis karas sutrukdė.

Pirmasis lietuviškas pastatymas įvyko 1981 m. Čikagos lietuvių operoje (puikus Stasio Santvaro vertimas).

2009 m. ši opera parodyta Trakų pilyje, minint Lietuvos vardo tūkstantmetį. Nuo 2020 iki 2023 m. „Lietuviai“ tapo tradicija: opera kasmet atliekama koncertiniuose variantuose Valdovų rūmų kieme liepos 6 d., minint Valstybės (Mindaugo karūnavimo) dieną.

Kelias į LNOBT sceną

2025 m. vasario mėn. LNOBT pasirašė mecenato sutartį su Vilniaus klubu, kuris finansavo spektaklio pastatymą. Režisierius ir operos scenografas – argentinietis Hugo De Ana, kuriam patikėta kurti šiam pastatymui skirtą sceninę koncepciją.

2025–2026 metų sezono atidarymas LNOBT Didžiojoje salėje – pirmasis pilnas „Lietuvių“ pastatymas teatro istorijoje. Spektaklis prasidėjo 2025 m. rugsėjo 5 d.; gausus svečių būrys, tarp kurių – buvusios Lietuvos, Latvijos ir Estijos prezidentės, o besirenkančius spektaklio žiūrovus pasitiko ant teatro laiptų stovintys viduramžių karžygiai.

Premjera su incidentu

Premjeros išvakarėse kilo skandalas: iš Italijos operą diriguoti buvo pakviestas dirigentas Gianluca Marcianó, tačiau, likus keliolikai valandų iki premjerinio spektaklio, išaiškėjo, kad jis tuo pat metu dalyvavo ir artimiausiais mėnesiais dar ketino dalyvauti muzikiniuose renginiuose Rusijoje.

Kilo nepasitenkinimas – ar dera Lietuvos laisvės simboliu laikomą operą patikėti žmogui, bendradarbiaujančiam su agresorių valstybe? Tai sukėlė LNOBT administracijos susirūpinimą dėl galimos reputacijos rizikos. Dėl to buvo nutarta atsisakyti italo paslaugų, o premjerinėje scenoje jį pakeitė LNOBT vyriausiasis dirigentas Ričardas Šumila.

A. Ponchielli „Lietuviai“ – ne tik italų kūrinys apie lietuvius, bet ir kultūrinis bei istorinis tiltas, jungiantis pasaulinę operos istoriją su mūsų tautos istorinėmis vertybėmis. Užsimezges ilgas kelias – nuo Čikagos iki Trakų, iki LNOBT Didžiosios salės.

Tai istorinis įvykis – pirmąkart A. Ponchielli „Lietuviai“ pastatyti Lietuvoje profesionalios nacionalinės trupės jėgomis.

Didingas kūrinys

Opera turi keletą ryškių personažų, kurių muzikiniai portretai atskleidžia asmenines dramas ir tautos likimą.

Valteris – lietuvių vadas, A. Mickevičiaus Konrado Valenrodo prototipas. Tai tragiškas herojus: jis

priverstas tapti išdaviku, bet sykiu pasmerkia save vidinei kančiai. Ponchielli jam išreikšti savo jausmus leidžia tamsioje, dramatiškoje tenoro partijoje: plačios frazės, dažnai lydimos sunkios orkestro faktūros, primena Verdi „Otelo“ protėvius.

Aldona – Valterio mylimoji, kilminga lietuvė, pasirinkusi vienuolės kelią. Jos muzikinė kalba – švelni, bet kai kuriuose epizoduose su tragiškais intarpais. Sopranui skirta partija primena *bel canto* tradiciją: ilgos melodijos, skaidrūs viršutiniai registrai, kupini vidinės įtampos. Aldona įkūnija moterišką jį pasiaukojimą tautai ir meilei.

Aldonos partijas lydi švelnūs obojai, fleitos ir arfos akordai kuria sakralinę, tyrą atmosferą, partijos dažnai prasideda *pianissimo* ir išauga iki dramatišnių aukštumų, o tada vėl grįžta į tylą. Tai tarsi muzikinė malda, nuolat balansuojanti tarp žemiškos meilės ir dangiško pašaukimo.

Pagirtas – senasis lietuvių karys, simbolizuojantis išminties, kovos ir gyvenimiškos patirties užgrūdinto žmogaus balsą. Jo partijoje dominuoja žemi bosiniai registrai, sukuriantys galingo, bet kartu švelniai rūpestingo globėjo įvaizdį. Pagirtas – tautos sąžinė, senasis išminties balsas. Jo muzikinis portretas primena žemės gylį, tradicijos tęstinumą.

Vartbergas – kryžiuočių vadas, antagonistas. Muzikaliai jis vaizduojamas griežtais ritmais, chromatiniais motyvais, kurie perteikia šaltą discipliną ir negailestingumą.

Šie veikėjai nėra vien tik individai – jie simbolizuoja platesnes jėgas: tautos likimą, pareigą ir meilę, kovą tarp ištikimybės ir laisvės troškimo.

Muzikiniai kontekstai

„Lietuviai“ gimė tuo metu, kai italų opera ieškojo naujų kelių. Giuseppe Verdi dar kūrė, bet Europos muzikoje jau brendė verizmas ir Richard Wagner idėjos. A. Ponchielli liko tarp šių dviejų pasaulių.

Šioje operoje labai reikšmingas *bel canto* paveldas: daug arijų pasižymi virtuiziška melodika, kuriai reikia vokalinio grožio. Ypač Aldonos partijoje jaučiama Gaetano Donizetti ir Vincenzo Bellini tradicija.

Kaip jau minėta, orkestruotėse ir vokalinėse partijose jaučiama G. Verdi įtaka – masinėse chorų scenose, dramatinuose ansambliuose. Tai tampa akių vaizdu, kai pirmojo veiksmo lietuvių maldoje nuskauba himną primenanti giesmė, it iš „Nabucco“ vergų choro – „Skrisk, svajone...“.

Jaučiami ir R. Wagner kūrybos atspindžiai: nors Ponchielli neperėmė leitmotyvų sistemos, orkestro faktūra yra sodresnė, spalvingesnė nei tipiškose itališkoje operoje. Simfoninė įžanga, dramatiniai varinių pučiamųjų instrumentų proveržiai sukuria epinę nuotaiką. Orkestruotėse ryškūs trimitai, kie-

Operos „Lietuviai“ fragmentai.

Martyno Aleksos nuotraukos

Nukelta į 5 psl.

Atkelta iš 4 psl.

ti mušamieji ritmai – grėsmė ir karinė drausmė.

Lietuvių choras šiame kūrinyje, kaip operose įprasta, ne muzikinis fonas, bet savo reikšmingumu jau vertintinas kaip savarankiškas operos veikėjas. Muzika tarsi simbolizuoja tautos balsą – tai giesmės apie kovą, maldos ir kovinės dainos.

Šis stiliaus junginys paverčia „Lietuvius“ unikaliais: tai ne vien romantinė meilės drama, bet ir didžiulė istorinė freska.

Šiam LNOBT pastatymui vadovavo režisierius ir scenografas Hugo De Ana. Jo vizija sujungė viduramžių estetiką ir šiuolaikinę teatrinę kalbą. Scenografijoje vyraavo monumentaliaios konstrukcijos, primenančios kryžiuočių pilių sienas, o kostiumuose derėjo istoriniai elementai ir moderni stilizacija.

De Anos požiūriu, svarbiausia – ne muziejinė rekonstrukcija, bet veikėjų emocijų aktualumas šiandien. Todėl spektaklis atrodė ne kaip praeities reliktas, bet kaip gyva istorija apie tautą, kovojančią dėl išlikimo.

Operos premjera sutapo su Lietuvos kultūrinio gyvenimo pakilimu, kai daug dėmesio skiriama istorinės atminties temoms.

LNOBT vadovybė spektaklį vadino „laisvės daina“, o žiūrovai jį priėmė kaip nacionalinės savivokos simbolių. Didžiulį išpūdį paliko choro scenos – žiūrovai jautėsi lyg patys dalyvautų tautos himno giedojime.

Opera kaip tautos veidrodis

A. Ponchielli „Lietuviai“ – paradoksalus kūrinys: parašytas italų kompozitoriaus, bet lietuviams jis tapo savasties simboliu. Jame susitinka meilės drama ir tautos kova, asmens tragedija ir bendruomenės viltis.

2025 m. pastatymas LNOBT įrodė, kad ši opera gali būti ne muziejinis eksponatas, bet gyvas meno kūrinys, paliečiantis širdis. Ji atskleidžia, kad muzika – tai daugiau nei garsai; tai moralinė jėga, kuri jungia praeitį ir dabartį.

Galbūt todėl „Lietuviai“ šiandien skamba taip pat aktualiai, kaip ir 1874-aisiais Milane, nes laisvės troškimas – amžinas.

Tokia muzikinė dramaturgija padeda operą suvokti ne tik kaip istoriją, bet ir kaip garsų psichologiją: kiekvienas veikėjas turi savo garsinę spalvą, savo ritmą, savo pasaulį.

Nepatekusieji į premjerinius šios operos spektaklius, ją galės pamatyti po Naujųjų metų sausio 30 – vasario 1 dienomis.

Martyno Aleksos nuotraukos

Muzikos festivaliai garsina Sūduvos sostinę

Atkelta iš 3 psl.

Marijampolėje šį kūrinį atliko Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras, kurio meno vadovas yra Gintaras Rinkevičius, o dirigavo Marius Reklaitis. Kūrinys nuskambėjo ištis galingai ir leido žiūrovams pasimėgauti tokios muzikos grožiu. Tarp žiūrovų salėje buvo ir Austrijos garbės konsulas Lietuvoje dr. Tomas Sudavičius.

Išpūdingas buvo ir antrasis „Marijampolės pokylio“ kūrinys, leidęs atsiskleisti jaunajam talentui, vos septyniolikmečiui smuikininkui Rokui Diržiui, kuris smuiku pradėjo groti būdamas septynerių metų. Vienas ryškiausių savo kartos Lietuvos talentų R. Diržys praėjusiais metais tapo 12-ojo tarptautinio Balio Dvariono pianistų ir smuikininkų konkurso pirmosios vietos laimėtoju, o iš viso nepaisant jauno amžiaus jis jau yra net aštuoniasdešimtys įvairiausių konkursų laureatas.

Scenoje R. Diržys grojo garsaus Vokietijos smuikų meistro Stefan-Peter Greiner pagamintu ir jam paskolintu smuiku. Žiūrovai išgirdo fantaziją smuikui ir orkestrui garsiosios Georges Bizet „Karmen“ temomis. Jaunojo smuikininko neįtikėtinas virtuoziškumas tiesiog užbūrė publiką. Po jo pasirodymo su Kento (Anglija) filharmonijos orkestro įkūrėjo ir dirigento, buvusio marijampoliečio M. Reklaičio diriguojamu Lietuvos valstybiniu simfoniniu orkestru iš salės aidėjo audringi plojimai ir šūksniai „Bravo!“.

Ypatingas buvo ir trečiasis koncerto kūrinys – mažai žinomo vokiečių kompozitoriaus Max Bruch keturių dalių koncertas dviem fortepijonams ir orkestrui, parašytas 1912 metais ir labai retai atliekamas. Muzikos kritikai jį laiko šedevru, žavinčiu intensyvia ir dramatiška jėga. Kūrinio idėja šiam kompozitoriui kilo iš Kaprio salos liturginių apeigų melodijos, kurią M. Bruch išgirdo gydymasis nuo bronchito. Netgi šio kūrinio natas koncerto iniciatoriams nebuvo lengva gauti.

Tai buvo turbūt pirmas kartas, kai Marijampo-

lės kultūros centre vienu metu skambėjo du fortepijonai. Vienu jų grojo „Kultūros dienų“ festivalio meno vadovė, buvusi marijampolietė pianistė Kamilė Zaveckaitė, o kitu – svečias iš Austrijos, italų kilmės pianistas Gabriel Meloni. 24-erių metų atlikėjas pirmą kartą lankėsi Lietuvoje. Jis nuo 2016 m. yra Lichtenšteino muzikos akademijos stipendininkas ir daugelio tarptautinių konkursų laureatas. Abiejų pianistų ir orkestro atliktas kūrinys buvo ištis išpūdingas ir labai patiko žiūrovams, kurie po pasirodymo dar ilgai plojo visiems atlikėjams.

Koncerto žiūrovai buvo pakviesti pasigėrėti profesionalų ir mėgėjų dailininkų konkurso „Iškvėpti Čiurlionio“ kūriniais, kurie buvo eksponuoti Kultūros centro fojė. Minint 150-ąsias Mikalojaus Konstantino Čiurlionio gimimo metines, „Kultūros dienų“ iniciatoriai K. Zaveckaitė ir M. Reklaitis inicijavo šį konkursą, kviesdami jungtis į tokį ypatingą kūrybinį dialogą su vienu iš kilniausių Lietuvos menininkų.

Pirmasis konkurso etapas jau įvyko, o dabar žiūrovai vis dar gali savo balsais išrinkti geriausią kūrinį iš tų, kurie bus eksponuojami kiekvieno festivalio koncerto metu. Jau po pirmojo koncerto balsavusiųjų buvo ištis daug, o nugalėtojo laukia piniginis prizas ir galimybė eksponuoti savo darbus kitais metais asmeninėje parodoje festivalio „Kultūros dienos-2026“ metu.

K. Zaveckaitė pabrėžė, kad visas šių metų festivalio repertuaras ištis ypatingas ir išskirtinis. Netikėti koncertai, tokie kaip „Planetariumas“ – audiovizualinė kelionė po Gustav Holst „Planetas“ su įtraukiančia garso instaliacija ar „Čiurlionis. Slowed and Reverb“ su šiuolaikinės muzikos ansambliu „Synaesthesia“ pademonstruos, kad klasikinė muzika gali būti patiriama visomis jausmėmis ir integruojama į šiuolaikinės kultūros kontekstą, suteikdama absoliučiai naujų perspektyvų klausytojui.

Rugsėjo 22-ąją sukaks 150 metų nuo Mikalojaus

Konstantino Čiurlionio gimimo, ir būtent todėl festivalis šiemet atvers duris ir į naują meno sritį – dailę. Pirmą kartą į Marijampolę atvyks lektorius Ričardas Jankauskas, kurio išskirtinis paskaitų vedimo stilius įtrauks klausytojus ir atskleis šios iškilios asmenybės unikalumą bei jos svarbą dailės, o kartu ir platesniame kultūros pasaulyje.

Festivalio širdis yra Sūduvos jaunimo simfoninis orkestras, kuriame groja moksleiviai iš viso Sūduvos

„Marijampolė Music Park“ dovanojo ir išpūdingą parodą apie Barborę Radvilaitę

regiono meno mokyklų – nuo Marijampolės ir Vilkaviškio iki Šakių, Kalvarijos ir Garliavos. Festivalio uždarymo koncerte „Cinema Paradiso“ rugsėjo 24-ąją šis orkestras atliks įvairialypę kino muzikos programą, o tuo metu dailininkas Valentinas Butanavičius gyvai kurs paveikslą ant drobės.

Jau rugsėjo pabaigoje muzikos mylėtojai sulauks dar vieno unikalios, vienintelio Baltijos šalyse ir gal net Europoje medinių instrumentų festivalio „Medynės“, rengiamo garso režisieriaus, prodiuserio birbynininko Dariaus Klišio. Per dešimt metų jis parodė 49 įsimintinas programas, kurias atliko mediniais instrumentais grojantys muzikantai iš viso pasaulio. Šiemet vienuoliktosios „Medynės“ Marijampolėje vyks rugsėjo 28 – spalio 30 dienomis.

Jauniausio autoriaus – pirmasis jubiliejus

Kažkur pasaulio pakraštyje

Leonas Peleckis-Kaktavičius

Atgimimo metais kaip jauniausias Lietuvoje knygos autorius pagarsėjo keturiolikmetis **Mindaugas Peleckis**, išleidęs pasakų, fantastikos knygą „Vienaragis“ (Periodika, 1990) bei iš anglų kalbos išvertęs pasaulio Gineso rekordų knygą. Tapęs žurnalistikos magistru (studijavo Vilniaus, Utrechto (Nyderlandai) ir Århuso (Danija) universitetuose), 1999–2004 m. darbavosi dienraštyje „Respublika“ (reporteriu, spec. korespondentu, skyriaus redaktoriumi), daug rašė kultūriniais leidiniais, įstojo į filosofijos doktorantūrą. Jo bibliografijoje – 28 knygos, tarp kurių ne tik poezija, proza, bet ir kelios mokslinės studijos, knygos, išleistos Australijoje, Prancūzijoje, o prieš mirtį užbaigta disertacija „Mula Sadro būtis filosofija (lyginamuoju požiūriu)“. Domėjimusi laukas buvo nepaprastai didelis – nykstančios kalbos ir jų gaivintojai, muzikologija, religija, mitologija. Medžiagą monografijai „Naujieji religiniai judėjimai Lietuvoje: tarp tradicijos ir kosminių religijų“ (2022) rinko apie du dešimtmečius. Tai – ir kruopštus mokslinis darbas, ir žurnalisto praktika, kai pateikiamos ne tik knyginės, bet ir gyvos žinios. Didelio dėmesio nuspelno ir monografija „Lietuvos rokas: ištakos ir raida“ (2011), mitologijos studija „Žalčiava“ (2018) bei „Kalbų ekologija. Kalba ir žmogus XXI a.“ (2023).

Deja, jau pora metų, kai šios visapusiškai talentingos asmenybės nebėra tarp mūsų – vyrą kaip

ažuolą per labai trumpą laiką pakirto skiepai nuo kovid. Jo pirmojo jubiliejaus išvakarėse (gimė rugsėjo 12 d.) „Saulės titnagas“ išleido pokalbių, esė, knygų ir muzikinių kūrinių recenzijų knygą „Radikalai kitoks požiūris į kultūrą“.

Perspausdiname tos knygos įžanginį žodį.

Keli įžanginiai žodžiai apie internetinės svetainės *Radikalai.lt* įkūrėją ir vyriausiąjį redaktorių

Tarp daugybės darbų darbėlių, kuriems per savo neilgą gyvenimą nemažai laiko ir jėgų paskyrė Mindaugas Peleckis (1975–2023), yra ir internetinė svetainė *Radikalai.lt*. Tai, ką per vienuolika metų pavyko paskelbti, netilptų net į keliolika storų tomų. Šio leidinio sudarytoji teko sudėtingas uždavinys atrinkti įdomiausius, vertingiausius paties portalo *spiritus movens* tekstus, nors su dideliu apgailestavimu tenka pripažinti, kad ir į knygą nepatekusieji tikrai ne prastesni. Nepateko į šią knygą ir Mindaugo anglų kalba rašyti tekstai, kurių herojai – pasaulio išrybės (hiperpoligloto ryšiai buvo platūs) bei Lietuvą garsinančios asmenybės.

Kai ryžosi tokiam žingsniui, jau buvo daug ką nuveikęs, o ir ne mažiau išipareigojimų laukė visų pirma jo, kaip filosofijos doktoranto, kaip būsimų knygų autoriaus. Na, o pačią pradžią primena šis 2012 m. vasario 7 d. paskelbtas viešas atsišaukimas:

„*Radikalai! tikisi tapti nauju kultūriniu tinklalapiu, kuris apims, kiek įmanoma, visas meno rūšis, taip pat filosofiją, istoriją, mitologiją, publikuos meno kūrinius – piešinius, fotografijas etc. Jame rasite prozos*

ir poezijos, esė, interviu su įdomiais žmonėmis, kalbai lavinti – tekstų anglų ar kita užsienio kalba.

Radikalai! esmė – tai entuziastų puslapis entuziastams, be jokio materialaus atlygio. Visi dirbame už dyką, bet su tikslu, kad parodytume, jog Lietuvoje ir už jos ribų gyvena daug gabių žmonių, kurie turi kuo pasidalinti. Tai – radikalai naujas požiūris į kultūrą ne kaip į vartojimo objektą ar „iš aukščiau nuleistą“ chaltūrą, o pasimėgavimo, dalijimosi, džiaugsmo teikimo objektą. Tinklalapis yra absoliučiai necenzūruojamas (t. y. priimamos įvairios nuomonės), ideologiškai neangažuotas ir su nieku nesusijęs, neafilijuotas. Tai – bendraminčių sugalvota iniciatyva, skatinti laisvą mintį. Laukiame Jūsų atsiliiepimų, o svarbiausia – tekstų visomis jų formomis. Kviečiame bendradarbiauti ir profesorius, ir studentus, ir bet ką, kam įdomi kultūra plačiaja prasme.

Kalbėkite, ir būsite išklausyti. Klausykite, ir gal išgirsite. Mes ateiname radikalai, bet be smurto, manifestų ir menkniekių.

Mindaugas Peleckis
radikalai.lt vyr. redaktorius.“

Interneto svetainė netruko tapti populiaria. Jau po kelių mėnesių joje bendradarbiavo dešimtys pastovių autorių, tekstų peržiūros siekė kelis šimtus, o neretai ir per tūkstantį. Tik keli pavyzdžiai: pokalbį „(Ne tik) rašto rūšis – runos“ perskaitė 5 586, recenzijas apie Justino Marcinkevičiaus „Pažadėtąją žemę“ – 2 013, Arvydo Ambroso „Žeme, nepalik mūsų“ – 1 492, Kazio Sajos – „Niekam nenusileisiu“ – 1 322, Aido Marčėno „Dievų taupyklė“ – 1 024 skaitytojai. Ir t. t., ir pan. Kiek iš viso publikacijų būta? Kadangi per pirmuosius ketverius metus išspausdinta lygiai 3 000 (tai konstatuota 2016 m. vasario 11 d. recenzuojant Anos Lu knygą), – apie 10 000. Septynios nusistovėjusios rubrikos – „Be problemų“, „Radikalai“, „Knygos“, „Tauta ir istorija“, „Garsas/Sound“, „Varpai“, „Teatras“ – skatino laisvą mintį, buvo laukiamos.

Programinės įrangos inžinierius (Jungtinė Karalystė) Aidas Zubkonis prisimena: „Su Mindaugu susipažinome 2005 metais. Tuo metu jis pradėjo rašyti Jungtinėje Karalystėje leistam savaitraščiui „Londono žinios“, kuriame neilgai dirbau. Nors ir nedažnai, bet susitikdavome Lietuvoje. 2012 metais jo prašymu techniškai sukūriau interneto svetainę *Radikalai.lt*. Žinojau, kad Mindaugui jos turinys labai svarbus, kaip ir skaitytojų ratas.“

„Tai įdomus, reto savitumo kultūros žurnalas. Nuostabu, kad jį buvo galima skaityti internete“, – pažymi poetė Aldona Elena Puišytė.

O kompozitorius Gintautas Gascevičius apie internetinį portalą „Radikalai“ pažymi tai, ką viešai yra paskelbęs daugelis šios svetainės lankytojų ir autorių: „Tai, kaip reta Lietuvoje, labai inteligentiška erdvė, kurioje galima rasti knygų ir muzikos albumų recenzijų, intelektualių straipsnių ir literatūros kūrinių. Tai lyg ir tas pats, kaip kituose kultūriniuose portaluose, bet pagrindinis skirtumas didžiulis: apsilankęs 'Radikalai', visada jausdavau si pakylėtas, o ne apsiteršęs. O tai, neabejoju, Mindaugo nuopelnas, parodantis jo asmenybės brandumą.“

Sudarytojas rekomenduoja atkreipti dėmesį į dar vieną įdomų faktą – tame pat tinklalapyje lietuvių ir anglų kalbomis rašytą knygą ETERNAL LIIVA, kurios pagrindinis tikslas – sukurti Golemą, gyventi Taikoje. Plačiau apie tai – skyriuje „Pokalbiai“.

Ruošiant spaudai šią knygą, ne kartą teko įsitikinti, koks sąžiningas recenzentas buvo Mindaugas, nepagailėjęs net Nacionalinės premijos laureato, išleidusio nevykusią poezijos rinkinį, kuriame dar ir dedikacijų glėbys vienaip ar kitaip reikalingiems: „Nejaugi ir man vis labiau žilstant teks vis daugiau pataikauti?“; „Gera tai poezija. Bet tik artimųjų ratui.“ Jei šiuo atveju kritika baigėsi pažinties nutraukimu, būta ir didesnių bėdų. Taip jau buvo išauklėtas, kad sakydavo tiesą į akis, bet neįsidėmėjo vieno protingo profesoriaus perspėjimo: „Kol disertacija neapginta, būk tylesnis už nebylį.“ Išleidus knygą apie jo buvusį mokslinį vadovą prof. Algį Uždavinį, rašydamas recenziją nesusilaikė ir tiesiai pareiškė: „Knygos pavadinimas tik iš dalies atitinka turinį“. Dar ir kelių garsenybių vardus, kurių tekstai joje išspausdinti, nors neturėjo nieko bendro su šviesios atminties mokslininko fenomenu, paminėjo. O pabaigoje pažymėjo: „Nenustebsiu, jei po šios recenzijos eilinį kartą turėsiu didelių problemų tame pačiame Institute, kuriame studijuojau doktorantūroje.“ Deja, taip ir atsitiko.

Nukelta į 8 psl.

Nidoje, su Vytautu Kernagiu

Tuomečių vaišių stalas.

Izidoriaus Girčio nuotr.

EILĖRAŠČIŲ SPĄSTAI, arba kaip aš norėjau būti trubadūru (2)

Rimantas Vanagas

Tęsinys. Pradžia 2025 m. rugsėjo 13 d. „Kultūroje“

Kas parašė šį tiesmukai nacionalistinį eilėraštį? Man bestudijuojant trečiam kurse, buvęs suolo draugas, Kauno politechnikos instituto studentas Vidas Lagūnas syki pakuždom pasakė: draugams reikia lietuviškos, patriotiškos poezijos, ar negali parašyt?

Kaip aš negalėsiu?!

Iškart prisiminiau: mama, nekart klausiusis mano postringavimų grįžus iš mokyklos ar paskaičius „Lietuvos pionierių“ (dažna tema – laisvės sala Kuba ir bebaimis Fidelis, iš kolonializmo pančių išsivaduojančios Afrikos šalys...), lyg perspėjo, lyg parašė: „Būk tikras lietuvis!“

O paskui... Džinsų, emblemų tada nebuvo. Važiuodami į studentų darbo ir poilsio stovyklą Ukrainoje, netoli Odesos, mudu su kurso draugu Romu M. pasipuošėm patys: prie užpakalinės kelnų kišenės prisisiuvom iš spalvotų odos skiautelių suklijuotą Vytį. Kai kam ji krito į akį, sukėlė kai kokių klausimų – bet apie tai sužinosim tik žymiai vėliau...

Ausyse suskambo filologų ir istorikų, sunkvežimiu dardančių į karines pratybas (universitete kiekvienas pirmadienis buvo skirtas kariniam parengimui), plėšiama daina:

*Ažuolėlio šakos linko,
kai mus jaunos karan rinko!
Ir surinko, surikiavo,
šautuvėliais apginklavo...*

Vis dėlto garsiausiai skambėdavo šis posmas:

*Sėk, sesute, žalią rūtą,
kad Lietuva laisva būtų!
Sėk, sesute, ir gvazdiką,
kad išvytų bolševiką!*

Iki šiol stebiuosi, kaip mūsų niekas neįskundė, „nenukalpavo“? Juk buvo auselių, kurios viską girdėjo – antai netgi vienas „mainais“ iš tolimos pietų respublikos atvykęs studentas, kaip paskui paaishkėjo, buvo užverbuotas KGB... Tačiau apskritai kažkokio nuožmaus nepasitikėjimo ar įtarumo universitete, o ypač Filologijos fakultete, nesijautė – gal valdžia sąmoningai žiūrėjo pro pirštus į studentų paikiojimus, kad šie „nuleistų garą“?

Pagrindinis mūsų dainininkas „prancūzas“ Alvydas Gavelis, be kita ko, išmokė mus D. Dolskio dainelių iš prieškarinio Kauno repertuaro („Žengia pulkas linksmiai...“, „Onyte, einam su manim pašokti...“), puikiai pamėgdžiodamas žydišką akcentą. Jis ne tik sėkmingai baigė universitetą, bet ir tapo Alytaus vidurinės mokyklos direktorium, o Nepri-

klausomybės laikais buvo apdovanotas Prancūzijos Akademinių Palmių ordinu. Gi jo kursiokas ir „turavotojas“ Virginijus Baranauskas taip pat tapo puikiu mokytoju, vėliau Sąjūdžio aktyvistu, knygų vertėju iš prancūzų kalbos...

Per filologų rankas keliavo ranka nusirašinėjami lietuvių išeivių eilėraščiai: H. Nagio, H. Radausko, A. Nykos-Niliūno, J. Meko ir viso būrio kitų, daugeliui net negirdėtų (rankraščius turiu iki šiol). Tie tekstai jaudino jau vien todėl, kad jų nebuvo spaudoje, bibliotekose, knygynuose. Įdomu buvo atrasti ausiai negirdėtų simbolių, metarforų, *homo sovieticus* neįprastų žodžių – pvz., Algimanto Mackaus eilėrašty „Chapel B“ ar B. Brazdžionio posme: „Ir niekas žudymui nerado žodžio ž u d o, /Ir verkė ji už sienų Potsdamo pilies, /Ir, nepriplaukusi puikios salos Bermudų, / Ji S(ave) O (ur) S (ouls) iš dangaus šauks... Vanduo tylės“.

Kita vertus, nepaisant egzotiškų svetimybų, emigrantų eilės skleidė paslaptingą *lietuvišką* aromatą, kuriame lengviausiai buvo atpažįstama buvo tėvynės nostalgija. O juk tėvynė – tai mes! Tai, ką mes matome, girdime kasdien, tūkstančiams tautiečių tėra neįgyvendinama svajonė...

Žodžiu, parašiau šį *patriotišką* eilėraštį ne iš oro. Pūstelėjo vėjas – ir įpūtė žarijėlę, pakėlė kibirkštis...

O tada, 1969-aisiais, nė nepagalvojau, kas man būtų išaiškęjus šito eilėraščio autorystei.

Kaip mirė angelas

1978 metų rugsėjį, saulėtą, šiltą ir dosniai apdovanojusį baravykais, mama paėmė peilį grybams droti – ir nustebusi pažvelgė į mane; dar bandė kažką pasakyti, bet...

O buvom numatę kartu švęsti jos 70-metį ir mano 30-metį...

Vainikas Lietuvai

*Lėtai per Lietuvą skrido angelas,
Vainiką Lietuvai iškėlęs rankoje,
Gražų vainiką, nors verk.*

*Jame upelių mėlynos gėlės,
jame vargelio kasdienis smėlis
Ir liūdno dainos vakare.*

*Jame sukrypusios lauko obelys,
Jame pavargusi kaimo moteris
Su balta balta skarele.*

*Jame galvijų svetimos bandos,
Jame pirkelės žemutis langas –
vilties šukelė tyra.*

*Jame pelynų pilkas kartumas,
Jame likimų šviesus graudumas
Ties vakarykšte bryde.*

*Lėtai per Lietuvą skrido angelas,
Vainiką Lietuvai iškėlęs rankoje,
Gražų vainiką, nors verk.*

Eilėrašty mamos paveikslą nejučia „tipizavau“ – baltos skarelės ji niekad nenešiojo, bažnyčion eidama pasirišdavo margą ir puošnią, ypač mėgo mano dovanotą su raudonom rožėm juodam fone... Tačiau visa kita – alkana vaikystė, kantrus ir savotiškai išididus veržimasis į šviesą – jos...

Kai šitą eilėraštį įdėjau į antrąją knygėlę, „Vagos“ leidyklos redaktorius Juozas S., šiaipjau ramus, korektiškas žmogus, patarė pirmą posmelį perkurti – kad nebūtų „angelo“. Perkūriau:

*Skrido balandžių pulkas iš lėto,
Nešė per dangų vainiką Lietuvai,
Gražų vainiką, nors verk.*

Užkliuvo redaktoriui ir eilėraštis „Bičiuli, mes kurstom ugnikalnių lavą“: o kokių kurstymą, kokią lavą poetas turi omeny, sakydamas „ji tam katile, kurio niekas nemato“? Bandžiau įtikinti, jog viskas labai paprasta, gamtiška, o kad būtų dar įtikimiau, eilėraštį dedikavau savo bičiuliui vulkanologui G. Praškevičiui...

Dėmesio nevertos sovietmečio smulkmenos... Jų ir neminėčiau, jei, prasidėjus Atgimimui, redaktorius manęs dėl tų taisymų nebūtų atsiprašęs. Net keista – neužmiršo ir po kelerių metų. Gal ir jam tos smulkmenėlės nebuvo malonios, nekaltos? Taip, bailokas žmogus buvo – tačiau kaipgi tapsi redaktorium, nebūdamas bailokas?

Kitas įvykis, kurį man prižadina šis eilėraštis, iširėžė kur kas giliau, skaudžiau.

Mirus mamai, reikėjo nuspręsti, kaip ją laidosim: su bažnyčia – ar be? Juk ir aš buvau nelemtas redaktorius! Anykščiuose begalė pažįstamų, kas nors būtinai paskųs, kad „Moksleivio“ žurnalo vyr. redaktoriaus pavaduotojas rodo tarybiniam jaunimui nederamą pavyzdį, o tada...

Nukelta į 8 psl.

Balta mergaitė.

Izidoriaus Girčio nuotr.

Baroko menų puokštė Valdovų rūmuose

Atkelta iš 2 psl.

Valdovų rūmai yra priskyre šį koncertą parodos „Pidhircių rūmai. Istorija ir meno kolekcijos“ renginių ciklui, tad besisklaidant muzikos kerams buvome pakviesti aplankyti ir šią, ir ją papildančią parodas.

Tarptautinė paroda „Pidhircių rūmai. Istorija ir meno kolekcijos“ tikrai verta dėmesio. Iš jos anonso: „Tai geografiškai nutolęs, bet ypač reikšmingas bendras Ukrainos, Lenkijos, Lietuvos kultūros objektas – Pidhircių rezidencija ir jos istorinių kolekcijų lobiai. Šiandien jie pasklidę ir saugomi net keliuose Ukrainos bei Lenkijos muziejuose. Bene didžiausia ir vertingiausia kolekcijų dalis atsidūrė Lvivo nacionalinėje Boryso Voznyckio dailės galerijoje ir Lvivo istorijos muziejuje“. Esu šių rūmų kolekciją jau apžiūrėjusi, rinkausi antrą parodą, mažesnę, tiesiogiai didžiąją papildančią – „Simonas Čechavičius (Szymon Czechowicz). Baroko meistras Pidhirciuose“.

Szymon Czechowicz (1689–1775), kaip sakoma parodos anonse – žy-

miausias Abiejų Tautų Respublikos Baroko epochos tapytojas, pedagogas, išugdęs visą dailininkų kartą. Globojamas didikų, jis išvyko mokytis dailės į Italiją, grįžęs darbavosi ir Varšuvoje, Liubline, ir Vilniuje. Parodos informacijos fragmentas, pravartus besidomintiems mūsų sostinės paveldu: „Estetine raiška iš visų dailininko Vilniuje nutapytų darbų išsiskiria altoriniai paveikslai, skirti Šv. Kotrynos bažnyčiai – juose matoma potėpių dinamika ir spalvų žaismas, sudėtingos daugiafigūrės kompozicijos. Dalis šių paveikslų vėliau tapo įkvėpimo šaltiniu ir jo Pidhirciuose tapytiems darbams.“ O Pidhirciuose, kaip nurodoma, S. Czechowicz su savo mokiniais dirbo 1762–1767 metais.

Parodoje pristatoma šešiolika Pidhircių rūmų kolekcijai priklausančių S. Czechowicz drobių, dauguma – religiniais motyvais. Štai „Vakarienė Emause“, „Kristus Alyvų sode“, „Šv. Antano Paduviečio pamokslas“... Ir net keli paveikslai, kuriuose – „Kūdikėlis Jėzus miega tarp angelų“.

Abi Pidhircių rūmų kolekcijas pristatančias parodas reiktų skubėti aplankyti – jos veiks iki rugsėjo 28 d.

Mecosopranas Renata Dubinskaitė

Eilėraščių spąstai

Atkelta iš 7 psl.

Tačiau kartą, mokyklos laikais... Grįžęs namo ir šveisdamas kotletus, dirstelėjau pro praviras duris į gretimą kambarį ir leptelėjau:

– Mokytoja sakė, kad namie šventus paveikslus reikia nukabinti. Mokslas nesuderinamas su tamsa!

Mama taip ir sustingo virtuvės vidury. Ji nebuvo uoli bažnyčios lankytoja, nueidavo tik sekmadieniais, tačiau pasimelsdavo kiekvieną vakarą. O kaip ji didžiavosi, kai aš po Pirmosios Komunijos prie altoriaus garsiai perskaičiau ištrauką iš Biblijos! Iki šiol nebuvau matęs mamos verkiančios, tačiau dabar, po mano leptelėjimo, jos akys sužvilgo ašarom...

Supratau palietęs tai, ko niekam nevalia liesti. Mane užliejo tokia gėda, pasijutau esąs toks niekšas, kad neturėjau kur dėtis. Nuo to karto niekada neburnojau prieš Dievą – man atrodė, jog taip elgdamasis, pažeminčiau ir įskaudinčiau savo motiną. Netgi tapęs redaktorium, vengiau ateistinių straipsnių (už „spraga“ šioje srityje komjaunimo centro komitetas buvo paskyręs „Moksleivio“ žurnalui specialią kontrolę).

Nuspręsta: mamą laidosim ne su dūdom, o krikščioniškai, katalikiškai. Mama taip norėtų. Aš taip pat eisiu į bažnyčią, kas paskui benutiktų. Redakcija laidotuvėse nedalyvaus.

Ir štai aš Šv. Mato bažnyčioje, kurioje buvau pakrikštytas. Į kurią mokinyš eidavau išpažinties. Visi sėdi arba klūpo klauptuose, o aš stoviu karsto galugalyje, nuleidęs galvą ir mažai ką matydamas bei girdėdamas. Bet štai į sakyklą pakyla kunigas, pradeda pamokslą... Jis, pasak kai kurių anykštėnų, myli meną, kolekcionuoja vertingus paveikslus...

Viešpatie, apie ką pamokslas?! Ar apie amžinatilsį mano mamą? Kuklią papirpįjetę, nepalūžusią nei karo, nei už karą baisesniais pokario metais? Pagimdžiusią septynis vaikus ir keturis jų numazgojusi paskutinei kelionei?

Ne, kunigas nė žodžiu nepamini velionės, iš jo lūpų liejasi tik juoda tūžmastis. Šaukia apie tai, kokios baisios grimasos iškraipo mirties valandoje netikinčiųjų veidus. Kokie jie apgailėtinaai pasimetę ir nelaimingi. Kokios žiaurios pragaro kančios ir šėtono patyčios laukia tų netikėlių... Kam visas tas siaubas, kai ir taip žemė siūbuoja po kojom? Kol pagaliau susizgrimbu: kažkas vis dėlto bus pakuždėjęs kunigui, jog velionės sūnus – žurnalistas, redaktorius, o tai reiškia „raudonas“, todėl visos tos rykštės ir odiniai rimbai skirti *man, man, man!*

O, kad kunigas žinotų, jog šitaip jis čaizo ne mane, o visą šventąją trejybę: meilę, tikėjimą ir viltį...

Tęsinys kitame numeryje

Jauniausio autoriaus – pirmasis jubiliejus

Paryžiuje, Monmartre, menininkų Mekoje

Atkelta iš 6 psl.

Aštriausias šioje knygoje, ko gero, *profilaktiškas* tekstas, skirtas dabartinei lietuvių poezijai. Autorių sujaudino „Literatūros ir meno“ publikacija, „paskaninta“ vieno šiulaikinio „geniaus“ keiksmazodžiu, kita vertus, jam „senokai brendo mintis parašyti apie JUOS. Beveik pusdievius. Kažkam net dievus.“ Labai netikėtas poezijos vertintojo ir smalsaus skaitytojo, „kuriam trūksta gaivaus oro“, tekstas, neabejotinai privertęs ne vieną bent jau susi-

mąstyti, o gal ir susigėsti.

Ne kiekvienas ryžtųsi tokiam sumanymui, kokiam, būdamas 36-erių, pasiryžo Mindaugas. Prisimindami jį pasidžiaukime, kad ne viskas šiame pasaulyje tik perkama ir parduodama. Svetainė *Radikaliai.lt* – dar vienas stebuklas, kurį mums paliko poetas, prozininkas, publicistas, filosofas, muzikologas, religijos ir mitologijos tyrinėtojas, vienintelis Europos rašytojas, tapęs Tarptautinės hiperpoliglotų asociacijos (The International Association of Hyperpolyglots) nariu.

KNYGOS

Junda Vaitkė. Jų dievai nesusitarė. Romanas. – Vilnius, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2025. Tai antroji rašytojos, gyvenančios Airijoje, knyga (pirmoji – „Emigrantės“ – pasirodė 2021 m.). Romane pasakojama ne tik afgano ir lietuvių meilės istorija, bet ir atskleidžiami mums menkai pažįstamos šalies papročiai, pasaulėžiūra. J. Vaitkė domina psichologiniai Marijos ir Atefo santykių aspektai: ar toks ryšys įmanomas? Ko jie turi atsisakyti, kad jų ryšys išliktų? Rašytoja siekia išryškinti skirtingas gyvenimo filosofijas, kurios įdiegiamos jau vaikystėje.

Nijolė Marytė Šerniūtė. Julijonas Vilkas. Romanas. – Vilnius, Slinktys, 2025. Su išskirtine meile parašytas romanas pasakoja žmogaus gyvenimo, giminės istoriją, kupiną skaudžių pradimų, atsakomybės savo giminei ir kraštui įsipareigojimų. Kūrinio kalba pasižymi sodrumu, o vietomis tiesiog pribloškiančiu subtilumu, minties lakumu. Knygoje 20 a. Lietuva, Žemaitijos kraštas, Mažoji Lietuva. Autorė tęsia anksčiau išleistame romane „Vilkų Kampo Eliza“ Vilkų giminės likimo vingius, iššūkius. Tai – sodri lietuviška saga, kokių retai mūsų lietuvių literatūroje.